

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Серія “Словничок школяра”

**Малий тлумачний словник
сучасної української мови
1–4 класи**

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

ББК 81.2Укр-4
УДК 81.374.3-072.2
М19

Серія “Словничок школяра”

Рецензенти:

доцент кафедри методики мови і культури мовлення Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
кандидат педагогічних наук

Л.М. Головата

доцент кафедри рідної мови і методики її викладання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
кандидат педагогічних наук

Я.А. Васильківська

М19 Малий тлумачний словник сучасної української мови :
1–4 класи / Упоряд. Мельничайко О.І., Лесняк Н.В. — Терно-
піль : Навчальна книга — Богдан, 2019. — 92 с.
(Серія “Словничок школяра”)

2005000012976

Словник містить тлумачення слів-термінів і словосполучень із термінологічним значенням, передбачених типовими освітніми програмами та Державним стандартом початкової освіти.

До рідко вживаних слів подано додаткові пояснення та приклади.

Для учнів та вчителів початкових класів.

ББК 81.2Укр-4
УДК 81.374.3-072.2

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

ISBN 978-966-10-1753-4 (серія)
2005000012976

© Навчальна книга — Богдан, 2019

Дорогий школярику!

Цей словничок ми уклали для тебе. Він допоможе засвоїти багато слів та словосполучень, з якими ти щоденно стикаєшся на уроках рідної мови та читання, під час виконання домашніх завдань.

За допомогою словника ти зможеш усвідомити значення багатьох слів-термінів, які часто вживаються у підручниках: *синоніми, антоніми, фразеологізми, орфоенія, імпровізація, фрагмент, сюжет тощо.*

Словник підкаже тобі, як вимовляти малознайоме слово, який склад у ньому є наголошеним. Іноді буває, що слово можна вимовляти по-різному. В такому випадку в ньому вказано не один, а два наголоси, як, наприклад, у словах *пóмілка, за́гадка.*

Є чимало слів-термінів, під час вживання яких виникає сумнів щодо відмінкових закінчень у родовому відмінку однини. І в цьому випадку словник прийде тобі на допомогу (напр., *абонент, -а; алфавіт, -у; епітет, -а; сюжет, -у*). До рідко вживаних слів подаються додаткові пояснення та приклади.

Ти, звичайно, знаєш, як користуватися словником. У цьому тобі допомагають власне знання алфавіту або ж алфавіт, поданий у словнику.

Зверни увагу на те, що означають умовні скорочення (*незм., перен.*) та знаки (*//; Δ*). Вони тобі обов'язково знадобляться під час роботи зі словником.

Бажаємо тобі успіхів!

Упорядники

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ ТА ЗНАКИ

// — для виділення відтінків у межах одного значення

Δ — для відокремлення термінологічних словосполучень

ж. — жіночий рід

мн. — множина

невідм. — невідмінюване слово

незм. — незмінне слово

перен. — переносне значення

с. — середній рід

ч. — чоловічий рід

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа <i>а</i>	Бб <i>бе</i>	Вв <i>ве</i>	Гг <i>ге</i>	Ґґ <i>ґе</i>
Дд <i>де</i>	Ее <i>е</i>	Єє <i>є</i>	Жж <i>же</i>	Зз <i>зе</i>
Ии <i>и</i>	Іі <i>і</i>	Її <i>ї</i>	Йй <i>йот</i>	Кк <i>ка</i>
Лл <i>ел</i>	Мм <i>ем</i>	Нн <i>ен</i>	Оо <i>о</i>	Пп <i>пе</i>
Рр <i>ер</i>	Сс <i>ес</i>	Тт <i>те</i>	Уу <i>у</i>	Фф <i>еф</i>
Хх <i>ха</i>	Цц <i>це</i>	Чч <i>че</i>	Шш <i>ша</i>	Щщ <i>ща</i>
Ьь знак м'якшення	Юю <i>ю</i>	Яя <i>я</i>		

Аа

А

абéтка, -и, ж. **1.** Сукупність літер якої-небудь мови, розміщених в установленому порядку; алфавіт, азбука. // За абеткою — за порядком букв (літер), прийнятим в абетці (в алфавіті, в азбуці). *У словниках слова розміщені за абеткою (за алфавітом).* **2.** Книжка для навчання грамоти; буквар. *Першокласники з цікавістю розглядали свою першу книжку — абетку (буквар).*

абéтковий, -а, -е. Прикм. до **абéтка**; алфавітний. *Слова в словниках розміщені в абетковому порядку.*

абза́ц, -у, ч. **1.** Відступ управо перед початком нового рядка для відмежування однієї частини тексту від іншої. *Почати новий рядок з абзацу.* **2.** Частина тексту між такими двома відступами. *У цьому оповіданні лише чотири абзаци.*

абоне́нт, -а, ч. **1.** Документ, що засвідчує право людини на користування (за плату або безкоштовно) книгами, телефоном, місцем у театрі, на стадіоні тощо протягом визначеного часу. **2.** Реєстрова абонентна картка читача-абонента.

абоне́нт, -а, ч. Людина, яка користується абонементом.

автобіографічний твір. Твір, у якому письменник описує власне життя. *Вірш Т. Шевченка “Мені тринадцятий минало” — автобіографічний.*

A

автобіографія, -ї, ж. Опис основних подій із власного життя. // Літературний жанр, головним героєм якого є сам автор.

автограф, -а, ч. **1.** Текст, написаний автором власноручно. **2.** Власноручний підпис, напис на книзі, фотографії тощо.

автопортрет, -а, ч. Портрет людини, створений нею самою. *Він любив малювати сам себе, зібрав чимало автопортретів.*

автор, -а, ч. Той, хто написав яку-небудь працю, твір; намалював картину; створив щось нове; спроектував нову машину тощо. *Автора цих поезій усі добре знають. Автор нової моделі літака відомий в усьому світі.*

авторське мовлення. Текст, у якому автор безпосередньо (від свого імені) характеризує зображувані події та образи.

адрес, -а, ч. Письмове вітання кого-небудь з нагоди свята (дня народження, одержання нагороди, річниці якоїсь події тощо).

адреса, -и, ж. **1.** Позначення місця проживання чи перебування кого-небудь або місцезнаходження чого-небудь. **2.** Напис на конверті, пакунку і т. ін., що вказує на місце його призначення й на одержувача.

Δ Помилитися адресою — звернутися не до того, до кого необхідно.

адресант, -а, ч. Той, хто адресує, посилає кому-небудь лист, телеграму і т. ін; відправник.

адреса́т, -а, ч. Той, кому адресують, посилають лист, телеграму тощо; одержувач.

адресува́ти, -ую, -уєш. **1.** Надсилати (лист, телеграму тощо) на певну адресу. **2.** Писати адресу.

а́збука, -и, ж. Див. **абéтка**.

а́збукóвники (від азбука). Своєрідні словники-довідники, у яких статті з різних галузей знань розміщуються за алфавітом.

а́збучний, -а, -е. **1.** Прикм. до **а́збука**; алфавітний; абетковий. **2.** Усім добре відомий. *Це стало вже азбучною істиною.*

акваре́ль, -і, ж. Короткі літературні твори, у яких безпосереднє враження передається в тонких пластично-зорових образах, фрагментах; шліц, образок, етюд.

акрові́рш, -а, ч. Вірш, у якому перші літери рядків утворюють слово або речення; акростих. *Напр.:*

Гострий дзьобик тоненький,

Одне вушко маленьке.

Легко ниточку тягає —

Красно шиє, вишиває,

А в шкатулці спочиває.

аксіо́ма, -и, ж. Твердження, що приймається без доведення.

акт, -у, ч. **1.** Закінчена частина драматичного твору, завершена подією, яка зумовлює наступний розвиток сюжету. **2.** -а, ч. Офіційний документ, протокол про який-небудь факт. **3.** -а, ч. Уро-

A

чисті збори в навчальних закладах у зв'язку із закінченням навчального року.

актуальність художнього твору. Відповідність твору потребам і смакам читачів. *Довершені художні твори, наповнені загальнолюдським змістом, зберігають актуальність для читачів різних епох.*

акцэнт, -у, ч. Своєрідний характер вимови, властивий певній мові чи людині. *Він говорив правильною українською мовою, без акценту.* // Робити акцент на чомусь — підкреслювати яку-небудь думку, звертати особливу увагу на що-небудь; акцентувати увагу.

алгоритм, -у, ч. Детальний і зрозумілий опис послідовності (крок за кроком) виконання завдання. *На уроках мови алгоритми найчастіше використовують під час перевірки правильності написання.*

алегорія, -ї, ж. Спосіб художнього відтворення реальних осіб, явищ і предметів через образи тварин. Алегорія найкраще виявляється в байках і сатиричних творах, де висміюється негідна поведінка людей. *Байки ґрунтуються на алегорії.*

алфавіт, -у, ч. Див. **Абетка**.

алфавітний, -а, -е. Прикм. до **алфавіт**. *У книзі вміщено алфавітний покажчик авторів.* // Алфавітний порядок — той порядок, за яким розміщені букви алфавіту. *У словнику слова розміщені в алфавітному порядку.*

аматорський театр. Театр, у якому грають не професійні актори, а шанувальники сценічного мистецтва.

аналі́з, -у, ч. Розчленування чого-небудь на складові частини. *Виконати аналіз звукової будови слова. Аналіз художнього твору.*

аналогі́чний, -а, -е. Дуже подібний, схожий. *Аналогічний випадок стався зі мною і цього року: я знову заблукав у лісі.*

аналогі́я, -ї, ж. **1.** Подібність, схожість у чому-небудь між предметами, явищами, поняттями. **2.** Висновок, зроблений на підставі схожості, подібності у чому-небудь предметів, явищ, понять. **3.** Вплив одних елементів мови на інші, споріднені з ними, у результаті чого менш впливові елементи змінюються за зразком більш впливових.

анáфора, -и, ж. Повторення тих самих звуків, слів, речень на початку двох або кількох суміжних рядків, строф, фраз, абзаців. *Напр.: Чи я в лузі не калина була? Чи я в лузі не червона була?*

анекдо́т, -а, ч. **1.** Коротка жартівлива (здебільшого вигадана) оповідь про яку-небудь смішну подію. *Я люблю слухати анекдоти у виконанні талановитих артистів.* **2.** Кумедний випадок, подія або пригода.

аноні́м, -а, ч. **1.** Автор листа або твору, який не назвав свого прізвища. **2.** Лист або твір невідомого автора.

анота́ція, -ї, ж. Стисла характеристика змісту книги, статті тощо. *Мою увагу привернула ця анотація.*

анса́мбль, -ю, ч. Група співаків, музикантів або танцюристів, що виступає як єдиний художній ко-

лектив. *Дитячий ансамбль “Сонечко” добре відомий не тільки в Україні.*

антите́за, -и, ж. Протилежність, протиставлення. Художній прийом у літературі, у народній творчості, який полягає в тому, що зіставляються протилежні явища: *правда і кривда; добро і зло; високо і низько (Хто високо літає, той низько падає).*

анти́чний, -а, -е. Стосується давньогрецької або давньоримської культури, мистецтва, суспільного ладу і т. ін. *Античні вазы надзвичайно гарні.*

антоло́гія, -ї, ж. Збірка творів (переважно віршів) того ж жанру чи літературного періоду, але різних авторів. *Було б цікаво створити антологію віршів, написаних дітьми.*

анто́німи, -ів, мн. (одн. **анто́нім**, -а, ч.). Пари слів із протилежним значенням. *Напр.: довгий — короткий, веселий — сумний, далеко — близько, радість — сум, проза — поезія.*

антонімі́чний, -а, -е. Прикм. до **анто́нім**; протилежний за значенням. *Назвати антонімічні пари слів.*

Δ **Антонімі́чне значення** — протилежне значення. Слово *високий* є антонімом до слова *низький*, а *невисокий* не є антонімом, а лише має антонімічне значення.

антра́кт, -у, ч. **1.** Перерва між діями вистави, між відділами концерту. **2.** Перерва під час якої-небудь дії, у роботі тощо.

апа́ра́т кні́ги. Додаткові тексти, що включають у книгу поряд з основними для допомоги читачеві: додатки, анотації, списки літератури тощо.